

נושא העבודה

ההגנה על הפרטיות לאור חוק יסוד כבוד האדם וחירותו בראי המשפט העברי והישראלי

תאריך : דצמבר 2015

העבודה מוגשת בחסות העמותה של נוער שוחר משפט עברי

תוכן עניינים

1.....	הקדמה אישית.....
2.....	פרק 1-מבוא.....
3.....	פרק 2-הגדרה כללית: כבוד האדם.....
3-4.....	2.1 - הגדרת המונח על פי התפיסה המשפטית.....
4.....	2.2 - הגדרת המונח על פי ההלכה.....
4-6.....	2.3 – חוק יסוד כבוד האדם וחירותו.....
7.....	פרק 3- הגנת הפרטיות כערך מוגן.....
7-8.....	3.1- הגדרת הזכות לפרטיות.....

8.....	3.2- חוק הגנת הפרטיות, התשמ"א-1981
8-9.....	3.3- הזכות לפרטיות במשפט העברי
10-11	3.3.1- האיזון של הזכות לפרטיות
12.....	3.4- הזכות לפרטיות במשפט הישראלי
12-13.....	3.4.1- הזכות לפרטיות כזכות חוקתית במדינת ישראל
14-15.....	3.4.2- הזכות לפרטיות בפסיקה הישראלית
16.....	פרק 4-פרטיות בעידן השינוי הטכנולוגי
16-18.....	4.1- ההגנה על הפרטיות בהלכה היהודית ותופעת הפצת המידע בעידן הטכנולוגי
18-20.....	4.2- הזכות לפרטיות וההתפתחות הטכנולוגית במשפט הישראלי
21.....	סיכום
22-24.....	ביבליוגרפיה

”יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך”

(אבות ב', י"ג).

הקדמה אישית

בעוד שנה אני יוצאת מהחממה של בית הספר, יוצאת אל החיים. כל אחד לדרך שלו, מי ייתן ונמצא בדרכינו החדשה איזון ראוי בין פרט לכלל, בין הדאגה ליום שלנו, לבין צורכה של המסגרת החברתית. מי ייתן ונהיה רגישים לזכויות האדם- לזכותו של כל אדם; מי ייתן וכבוד האדם וחירותו וההגנה על צנעת הפרט- יעמדו במרכז הכרתינו החברתית. מי ייתן ויופנם בתודעתנו ערך כבוד האדם ופרטיותו, ותהיה מסכת חיינו החברתיים שזורה ברחשי אהבה ויחס של כבוד לאדם, אז נוכל לומר כי ערכיה של חברתנו הם אכן ערכים יהודיים וביסודה של ההגנה על כבוד האדם ניצור תשתית מחשבתית להגנה זאת לשם התוויית דרכים לגיבושה ולמימושה. התבגרותי חשפה אותי למגוון רחב של התרחשויות, פעילויות ומפגשים עם אנשים בני תרבויות שונות, הן בשיח האישי והן בשיח הציבורי. כל אלו הביאו אותי להתעניין בנושאים הקשורים

לזכויות אדם בכלל ולהרחיב את הידע שלי בנושא כבוד האדם וצנעת הפרט כשני ערכים חשובים וערכים אשר מושרשים עמוק במורשת עמנו מדורי דורות וכשבמקום המרכזי לו בתפיסה הבסיסית של החינוך והערכים אשר הנחילו לי מבית הורי.

אותי לימדו כי יש לכבד את האדם וכבוד האדם עוסק ביחיד החי במסגרתה של חברה, "כבוד האדם" משמעותו, בהכרה כי האדם הוא יצור חופשי המפתח את גופו ורוחו על פי רצונו, במרכזו של כבוד האדם מונחים קדושת חיי האדם וחירותו, ביסוד כבוד האדם עומדת האוטונומיה של הרצון הפרטי, חופש הבחירה וחופש הפעולה, הוא החירות של האדם לעצב את חייו ולפתח את אישיותו כרצונו, לכבד את האדם בפרטיותו.

הרי בן אנוש הוא הנושא עמו הגיגים ורגשות, תחושות ותוכניות. הזכאי לנהל את חייו כלבבו במחיצת ביתו ללא התערבות של גורם זר. וכאזרח בן חורין ראוי שתכובד צנעת פרטיותו, שלא יפגעו בה וכך למשל ניתן לסבור שהזכות לפרטיות נגזרת מן הזכות לכבוד.

אין ספק, שהמפתח להתעניינות בנושא זה נוגע לכל אחד ואחד מאתנו שכן הוא ממלא תפקיד מרכזי בכל אחד ממעגלי השייכות בחיינו- החל מה"אני" וכלה במוסדות החברה כולה.

אני אישית רציתי להכיר את הנושא יותר לעומק על השלכותיו בהלכה היהודית ואף מחוץ לגבולות היהדות- מהפן של המשפט המודרני, ללמוד על משמעותו המוסרית והחברתית בהשלכותיו על התנהגותו בחיי היום יום ובתפקידו בכינונה של חברה מתוקנת.

הליך עבודה זו היה הליך ארוך אשר מלווים אותה רבים מהסובבים אותי, לכל אלה מגיעה תודה. בראשם הורי ואחותי הבוגרת ששימשו משענת ותמיכה להליך ארוך זה, העירו והאירו את עיני בהערותיהם. כן שימשה משענת כמו גם בהכוונה ואיתור חומרים המנחה רינתיה כהן, הספרייה של המכללה האקדמית בצפת ששירתה אותי נאמנה בדליית חומרים מהמאגרים השונים.

פרק 1: מבוא

בעבודה זו אדון באספקטים אחדים של ההגנה על הפרטיות לאור חוק יסוד כבוד האדם וחירותו כפי שהם משתקפים במקורות העבריים והישראלים, וכיצד אלו נשענים על תרבות של מערכת עקרונות על המושחתים בשערי המשפט העברי והישראלי בכלל ובהלכה בפרט.

מטרתה של עבודה זו היא בראש ובראשונה לתת תסקיף מקיף ככל האפשר של מרקם כבוד האדם וחירותו וההגנה על הפרטיות בישראל, כפי שהם משתקפים מתוך חוק יסוד כבוד האדם וחירותו – התשנ"ב-1992, ומתוך חוק הגנת הפרטיות, התשמ"א – 1981.

הזכות לפרטיות הולכת ותופסת מקום מרכזי יותר במערכת הזכויות הראויות להגנה משפטית. ההתפתחות הטכנולוגית המאפשרת היום חדירה בקלות כה רבה לצנעת הפרט מאלצת את החברה לתת ביד הפרט כלים משפטיים להגנה על צנעת חייו.

מאחר והמקורות היהודיים רגישים מאוד לפגיעה באדם, נקבעו בהם כללים משפטיים האוסרים פגיעה לא רק בגופו וברכושו של האדם, אלא גם בנפשו של האדם ואף בכבודו. עקרונות המשפט העברי ישימים גם במציאות הטכנולוגית של ימינו, והם קובעים את הכללים המגנים על זכותו של האדם לשמור על צנעת חייו, מחד גיסא, ואת גבולות הזכות הזו, מאידך גיסא, כך שלא תנוצל לרעה זכות זו, כשהיא עלולה לפגוע בזכויותיו החוקיות של הזולת.

בדרכי פיתוחה של זכות הפרטיות, משתקף השימוש בדרכים שהשתכלל המשפט העברי בכללו, בהלכות הנובעות מפרשנות מחודשת של מקורות עתיקים ובהתקנת תקנות, כשמצאו חכמים שיש צורך לחזק את המוסדות המשפטיים בדרך זו ולשכללם. בדרך זו, שמירת הקשר בין החוק והמשפט של המדינה ובין המשפט העברי יכול ועל כן חייב להיות אחד הגורמים החשובים שעל ידם נמנע מהאזרחים התרחקות קיצונית מן המסורת של היהדות והחוק יקבל את הארתו מהמקורות.

בעבודה זו אבחן את התפישה המושגית של כבוד האדם וחירותו ושל הפרטיות בהיבט של המשפט העברי והישראלי, אדון בהגנה על הפרטיות המבוססת על עקרון החירות כערך מוגן, והפרק האחרון שיחתום את העבודה יהווה סקירה של ההתפתחויות האחרונות בתחום ההגנה לאור השינויים הטכנולוגיים הן במישור ההלכתי והן במישור הישראלי.

למושג "כבוד האדם", משמעויות רבות ומגוונות. אורית קמיר מבחינה בספרה בארבע פנים של כבוד: הדרת כבוד, כבוד סגולי, הילת כבוד וכבוד המחיה¹.

במונח "כבוד סגולי" היא מכוונת לערך הליברלי המודרני האוניברסלי שתכליתו לקבוע קו אדום בזירה של יחסי אנוש. הכבוד הסגולי לפי הגדרתה של אורית קמיר² הוא מעצם היותו אחיד, מוחלט בניגוד להדרת הכבוד שהוא כבוד נרכש, יחסי, מעודד תוקפנות ושהיפוכו הוא בושא והשפלה.

באחד המילונים מצויה ההגדרה של "כבוד": ערכו הסגולי של כל אדם, בלי כל התייחסות למעמדו ותפקידו³ נראה כי בשפה העברית המודרנית למושג "כבוד" שתי משמעויות לשוניות יסודיות: במשמעות הראשונה נסב המושג על ערך פנימי, המיוחד למין האנושי ולפרטים החברים בו, המובן השני נסב על ההערכה הבאה מבחוץ כלפי קבוצות ויחידים⁴

2.1: הגדרה על פי התפיסה המשפטית:

חוק יסוד כבוד האדם וחירותו מטעין את המושג כבוד האדם בשתי משמעויות: כזכות ספציפית וכמקור לזכויות אחרות.

כבוד האדם כזכות ספציפית: בנוסח החוק מופיעה הזכות לכבוד כאחת הזכויות המעוגנות בו, לצד הזכות לחיים ולשמירה על שלמות הגוף. החוק קובע כי אין לפגוע בזכות זו וכי חובה על הרשות להגן עליה⁵.

כבוד האדם כמקור לזכויות אחרות: כבוד האדם המוזכר בשם החוק ובפסקה המגדירה את תכלית החוק מהווה בסיס לזכויות האדם בישראל⁶.

הזכות החוקתית לכבוד כוללת במשמעותה הגרעינית את הזכות שלא להיות נתון לעינויים, לאכזריות, להשפלה וליחס לא אנושי. מעבר לגרעין זה, בית המשפט כלל בפסיקתו תחת הכותרת של כבוד האדם גם את הזכות לאוטונומיה אישית הזכות לתנאים מינימליים של קיום בכבוד והזכות לשם טוב⁷.

מאז 1992, כבוד האדם משמש זכות על בעיצוב הזכויות החוקתיות בישראל על ידי בית המשפט, וזכויות רבות הוכרו כזכויות של כבוד האדם - בכללן השוויון, חופש הביטוי, צנעת הפרט ועוד.

על פי אהרון ברק, מהותו של כבוד האדם כזכות חוקתית היא זו:

בבסיסו של "כבוד האדם" כמושג משפטי אופרטיבי "עומדת ההכרה כי אדם הוא יצור חופשי, המפתח את גופו ורוחו על פי רצונו". במרכזו של כבוד האדם מונחים קדושת חיי האדם וחירותו.

¹ ראו אורית קמיר שאלה של כבוד: ישראליות וכבוד האדם 11 (2004).

² אורית קמיר "על פרשת, דרכי כבוד - ישראל בין מגמות של הדרת כבוד" תרבות דמוקרטית 9, 169 (2005).

³ רב מילים - המילון השלם, כבוד האדם (בתוך הערך "כבוד") 811 (1997).

⁴ ראו האנציקלופדיה העברית, כבוד, 540 (1968).

⁵ ראו אהרון ברק פרשנות תכליתית במשפט 45 (2003).

⁶ שם, בעמ' 46.

⁷ אהרון ברק "כבוד האדם כזכות חוקתית" הפרקליט, מא (ג), 276 (1994).

ביסוד כבוד האדם עומדת האוטונומיה של הרצון הפרטי, חופש הבחירה, חופש הפעולה של האדם. כבוד האדם היא החירות של האדם לעצב את חייו ולפתח את אישיותו כרצונו. ביסוד כבוד האדם מונחת ההכרה בשלמותו הפיזית והרוחנית של האדם, באנושיותו, בערכו כאדם, וכל זאת בלא קשר למידת התועלת הצומחת ממנו לאחרים. כבוד האדם מניח אדם בן חורין, המהווה מטרה בפני עצמה, ולא אמצעי להשגת מטרות של הכלל או של פרטים אחרים.⁸

2.2: הגדרת המונח על פי ההלכה:

התפיסה הדתית היהודית של כבוד האדם נגזרת מההשקפה שאדם נברא בצלם אלוהים. כלומר, ביהדות מקור כבוד האדם הוא אלוהי שלא כמו התפיסה שממקמת את כבוד האדם בערך הפנימי של עצמו. לתפיסה של בריאת האדם בצלם יש השלכות חשובות על עניין ההגנה של האדם, חייו וגופו אשר נתפסים כמגלמים את האלוהות. היהדות מדגישה אפוא את המקור האלוהי של כבוד האדם ומכאן נגזרת גם העמדה שהאל הוא גם הדואג לשמירה על כבודו של האדם.⁹ האדם נברא בצלם אלוהים ושהכבוד נתון לכל מי שנברא על ידי האל בצלמו. כלומר, לא החברה מעניקה לאדם את הכבוד, אלא האדם ראוי לכבוד באשר הוא אדם.

רקובר מסביר כי כבוד המבטא את מעלתו של האדם כישות עם נשמה היא מידה טובה, הוא מדגיש שכל הבריאות, ולא רק ישראל, ראויים לכבוד. רקובר אף מצביע על הזיקה בין כבוד האדם ובין כבוד הבורא, שממנה נגזר שהשמירה על כבוד עצמי ועל כבודו של האחר מבטאת את כבודו של הבורא ואף מרחיבה אותו.¹⁰

2.3: חוק יסוד כבוד האדם וחירותו:

כבוד האדם וחירותו הם ערכי יסוד יהודיים, שהועלו על נס במקורות המשפט העברי במשך דורות רבים. בית המשפט העליון החיל את עקרונות חוקי היסוד החדשים על בית הדין הרבני. ערכי מדינה יהודית ודמוקרטית, הנזכרים בחוק יסוד כבוד האדם וחירותו מחייבים שבית הדין הרבני ייחס חשיבות רבה לכבוד האדם של כל מתדיין ומתדיינת והפגיעה בכבוד האדם בתחומים שונים בפעילות השיפוטית של בית הדין הרבני תהיה לתכלית ראויה ולא במידה העולה על הנדרש.¹¹

זכויות היסוד של האדם בישראל מושתתות על ההכרה בערך האדם בקדושת חייו ובהיותו בן חורין והן יכולות ברוח העקרונות שבהכרזה על הקמת מדינת ישראל.¹² מטרת החוק היא להגן על כבוד האדם וחירותו כדי לעגן בחוק יסוד את ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית. ערכי היסוד של החוק: הגנה על החיים, הגנה על הגוף והרכוש ועל כבוד האדם והגנה על הפרטיות. עניין חשוב לא פחות שנקבע בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, הוא הקביעה כי מדינת ישראל היא

⁸ שם, בעמ' 277.

⁹ ראו נחום רקובר גדול כבוד הבריות: כבוד האדם כערך על 18-20 (1998).

¹⁰ מנחם אלון "כבוד האדם וחירותו במורשת ישראל" מחניים, 19-25 (תשנ"ה).

¹¹ יחיאל ש' קפלן "חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו בבית הדין הרבני- איזון בין ערכים יהודיים מנתגשים וזכויות אדם מתנגשות" קרית המשפט ח, 149 (תשס"ט).

¹² מנחם אלון "חוקי היסוד-עיגון ערכיה של מדינה יהודית ודמוקרטית" מחקרי משפט יג, 30-37 (תשנ"ו).

מדינה יהודית ודמוקרטית. היותה של מדינת ישראל מדינה יהודית נקבע כבר במגילת העצמאות, אבל בחוק היסוד נודעת לכך משמעות משפטית¹³.

וזה לשון סעיף 1א' לחוק: "חוק יסוד זה, מטרתו להגן על כבוד האדם וחירותו, כדי לעגן בחוק יסוד את ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית".

חשיבות רבה יש לסעיף 8 לחוק היסוד, הקובע: "אין פוגעים בזכויות שלפי חוק יסוד זה אלא, בחוק ההולם את ערכיה של מדינת ישראל שנועד לתכלית ראויה. לפי הוראה זו, חקיקת הכנסת צריכה להיות הולמת את מעמדה של מדינת ישראל כמדינה דמוקרטית¹⁴."

חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו

עקרונות יסוד (תיקון מס' 1):

1. זכויות היסוד של האדם בישראל מושתתות על ההכרה בערך האדם, בקדושת חייו ובהיותו בן-חורין, והן יכובדו ברוח העקרונות שבהכרזה על הקמת מדינת ישראל.

מטרה:

1א. חוק-יסוד זה, מטרתו להגן על כבוד האדם וחירותו, כדי לעגן בחוק-יסוד את ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית.

שמירה על החיים הגוף, והכבוד:

2. אין פוגעים בחייו, בגופו, או בכבודו של אדם באשר הוא אדם.

שמירה על הקניין:

3. אין פוגעים בקנינו של אדם.

הגנה על החיים, הגוף והכבוד:

4. כל אדם זכאי להגנה על חייו, על גופו ועל כבודו.

חירות אישית:

5. אין נוטלים ואין מגבילים את חירותו של אדם במאסר, במעצר, בהסגרה או בכל דרך אחרת.

יציאה מישראל וכניסה אליה:

6. (א) כל אדם חופשי לצאת מישראל

(ב) כל אזרח ישראלי הנמצא בחוץ לארץ זכאי להיכנס לישראל

¹³ תיקון מס' 1- ס"ח התשנ"ב, עמ' 150.
¹⁴ תיקון מס' 1 התשנ"ד-1994 סעיף 8 לחוק.

פרטיות וצנעת הפרט :

7. (א) כל אדם זכאי לפרטיות ולצנעת חייו.

(ב) אין נכנסים לרשות היחיד של אדם שלא בהסכמתו.

(ג) אין עורכים חיפוש ברשות היחיד של אדם, על גופו, בגופו או בכליו.

(ד) אין פוגעים בסוד שיחו של אדם, בכתביו או ברשומותיו.

פגיעה בזכויות :

8. אין פוגעים בזכויות שלפי חוק-יסוד זה אלא בחוק ההולם את ערכיה של מדינת ישראל, שנועד לתכלית ראויה, ובמידה שאינה עולה על הנדרש, או לפי חוק כאמור מכוח הסמכה מפורשת בו.

סייג לגבי כוחות הביטחון :

9. אין מגבילים זכויות שלפי חוק-יסוד זה של המשרתים בצבא-הגנה לישראל, במשטרת ישראל, בשירות בתי הסוהר ובארגוני הביטחון האחרים של המדינה, ואין מתנים על זכויות אלה, אלא לפי חוק ובמידה שאינה עולה על הנדרש ממהותו ומאופיו של השירות.

שמירת דינים :

10. אין בחוק-יסוד זה כדי לפגוע בתקפו של דין שהיה קיים ערב תחילתו של חוק-היסוד.

תחולה :

11. כל רשות מרשויות השלטון חייבת לכבד את הזכויות שלפי חוק-יסוד זה.

יציבות החוק :

12. אין בכוחן של תקנות שעת-חירום לשנות חוק-יסוד זה, להפקיע זמנית את תקפו או לקבוע בו תנאים ; ואולם בשעה שקיים במדינה מצב של חירום בתוקף הכרזה לפי סעיף 9 לפקודת סדרי השלטון והמשפט, תשי"ח-1948, מותר להתקין תקנות שעת-חירום מכוח הסעיף האמור שיהא בהן כדי לשלול או להגביל זכויות לפי חוק-יסוד זה, ובלבד שהשלילה או ההגבלה יהיו לתכלית ראויה ולתקופה ובמידה שלא יעלו על הנדרש.

3.1: הזכות לפרטיות- הגדרה

מבין הזכויות הנחשבות לזכויות של כבוד, אנו מכירים בזכות לפרטיות. מדובר כאן על זכויותינו כבני אדם להינות מאינטימיות, להגן על סודיות התקשורת שלנו. הזכות לפרטיות מאפשרת לנו לעשות דברים מסוימים מבלי שיתבוננו בנו, יאזינו לנו, יעקבו אחרינו או יחדרו לתוך חיינו בכל דרך שהיא. הצורך בפרטיות קשור לדמות האדם הכוללת שלנו, לאוטונומיה שלנו על חיינו ועל גופנו¹⁵.

הגדרה נוספת ניתן למצוא בספרו של עו"ד אלי הלם, דיני הגנת הפרטיות: "הפרטיות מגנה על אשכול של אינטרסים הנוגעים להגנה על האדם מפני חדירה פיזית לתחומו. זכות זו של פרטיות מבטיחה לאדם את היכולת להתבודד ולנקוט פעולות מוצנעות הרחק מעיני הזולת. פרטיות זו מעניקה לאדם את הזכות לדרוש שלא יתקרבו אליו יתר על המידה, שלא יעקבו אחריו ושלא יאיימו על האוטונומיה שלו באמצעות השגחה קרובה מיד. סוג זה של פרטיות מאפשר לאדם לקבוע למי תהיה נגישות פיזית אליו וממי ימנע כל מגע עימו"¹⁶

רות גביזון במאמרה על הזכות לפרטיות וכבוד,¹⁷ טוענת כי הגרעין המוצק של הזכות לפרטיות קשור: "בנגישות העניין שלנו בפרטיות", הוא עניין של הייחוד של הפרט האחד מול האחרים, ולכן האפשרות של אחרים לגשת אליו בכל מיני צורות". לדידה, בבחינת הגדרת הזכות לפרטיות יש להצמצם לשלושה תחומים: **הראשון**, סוגיית החדירה הפיזית לגוף או למקום פרטי; **השני**, המידע הפרטי אודות האדם- רכישת מידע, שימוש בו ופרסומו; **השלישי**, האנונימיות היינו: זכותן של אדם, בנסיבות רגילות, שלא יסירו מעליו את מסכת האנונימיות העוטפת אותו בחיי היום יום.

ובלשונו של פרופ' זאב סגל:

"ברור שכל אדם זכאי למידה של אלמוניות ואינטימיות, לניהול אורחות חייו באין מפריע. זכות זו תהא משמעותית רק אם תכלול בחובה את חופש ההכרעה של אדם להחליט איזה מידע אודותיו יהא נסתר מעיני הציבור, זכות כזו תגלם בחובה אינטרס פרטי מובהק של נושא הזכות להגן על ה"אני" שבו מפני חדירתה של החברה לתחום הפרט. ענייניו הפרטיים של אדם כמוהם, מבחינת מסוימות כקנינו של אותו אדם, ולו הזכות לקבוע מה יעשה ברכושו שלו"¹⁸.

בית המשפט קושר את הזכות לפרטיות כזכות המוערכת ביותר על ידי בני האדם, והתחלת כל החירויות¹⁹, על הזכות לפרטיות נאמר גם כי "היא אחת החירויות המעצבות את אופיו של המשטר

¹⁵ הלם- הגנת הפרטיות, 8.

¹⁶ הלם- הגנת הפרטיות, 1.

¹⁷ רות גביזון, "הזכות לפרטיות ולכבוד" קובץ מאמרים לזכרו של ח. שלח (1988), 65, 67-68.

¹⁸ זאב סגל "הזכות לפרטיות למול הזכות לדעת" עיוני משפט ט' (תשמ"ג), 175, 178.

¹⁹ אלי הלם דיני הגנת הפרטיות (2003), 1.

בישראל כמשטר דמוקרטי והיא אחת מזכויות העל המבססות את הכבוד והחירות להן זכאי אדם כערך בפני עצמו²⁰.

3.2²¹: 1981 - התשמ"א - חוק הגנת הפרטיות, התשמ"א-1981:

פגיעה בפרטיות

1. איסור הפגיעה בפרטיות

לא יפגע אדם בפרטיות של זולתו ללא הסכמתו.

2. פגיעה בפרטיות מהי

פגיעה בפרטיות היא אחת מאלה:

1. בילוש או התחקות אחרי אדם, העלולים להטרידו, או הטרדה אחרת

2. האזנה האסורה על פי חוק

3. צילום אדם כשהוא ברשות היחיד

4. פרסום תצלמו של אדם ברבים בניסיונות שבהן עלול הפרסום להשפילו או לבזותו

5. העתקת תוכן של מכתב או כתב אחר שלא נועד לפרסום, או שימוש בתכנו, בלי רשות מאת הנמען או הכותב, והכל אם אין הכתב בעל ערך היסטורי ולא עברו חמש עשרה שנים ממועד כתיבתו.

6. שימוש בשם אדם, בכינויו, בתמונתו או בקולו, לשם ריווח

7. הפרה של חובות סודיות שנקבעה בדין לגבי ענייניו הפרטיים של אדם

8. הפרה של חובות סודיות לגבי ענייניו הפרטיים של אדם שנקבעה בהסכם מפורש או משתמע.

9. שימוש בידיעה על ענייניו הפרטיים של אדם או מסירתה לאחר, שלא למטרה שלשמה נמסרה.

10. פרסומו או מסירתו של דבר שהושג בדרך פגיעה בפרטיות לפי פסקאות (1) עד (7) או (9)

11. פרסומו של עניין הנוגע לצנעת חייו האישיים של אדם, או למצב בריאותו, או להתנהגותו ברשות היחיד.

3.3: הזכות לפרטיות במשפט העברי:

במשפט העברי הוכרה זכותו של האדם לפרטיות. היא מעוגנת שם במגוון תחומים. כך לדוגמה נאמר במשנה: "לא יפתח לחצר השותפין פתח וחלון כנגד חלון. היה קטן - לא יעשנו גדול, אחד - לא יעשו שניים" (מסכת בבא בתרא, פרק ג', משנה ז'). והתלמוד שואל: היכן מקורם של דברים אלה? אמר רבי יוחנן, "וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שכן לשבטיו". מה ראה? ראה שאין פתח אוהליהן מכוונין זה לזה. אמר: ראויים הללו שתשרה עליהם שכינה (בבא בתרא ס ע"א). הגנת הפרט בביתו זוכה גם היא להגנה בין אם הגנה כללית: "מכאן לא יכנס אדם לבית חברו אלא אם

²⁰ ורדה וירט- ליבנה "הזכות לפרטיות אל מול האחריות הניהולית במיזם מועמדים לעבודה - בהיבט המשפטי" ספר שמגר ג (תשס"ג), 775, 778.
²¹ חוק הגנת הפרטיות, התשמ"א-1981.

יאמר לו: "הכנס", ובין אם הגנה לעניין מסוים כגון הגנה משפטית לחיים מפני כניסה של נושא לביתו: "כי חשה ברעך משאת מאותה לא תבוא אל ביתו לעבוט עבוטו. בחוץ תעמוד והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט החוצה". (דברים, כ"ד, י- י"א)²²

והסביר הרשב"ם²³ בפירושו לתלמוד שאיסור פתיחת פתח חדש הפונה לחצרו של חברו (או אפילו לחצר המשותפת לשניהם) בא למנוע "היזק ראייה", כלומר פגיעה בצנעת הפרט של הזולת. כך גם נחשב במקרא גילוי סוד לפגיעה הראויה לגינוי: "הולך רכיל מגלה סוד ונאמן רוח מכסה דבר" (משלי, י"א, י"ג) מכתבים וכתבים זכו גם הם להגנה בדין העברי. כך בין התקנות השונות המצוינות בסוף שו"ת מהר"ם מרוטנברג חלק ד' (דפוס פראג) סימן אלף סעיף כ"ב מובא: "חרם שלא לראות בכתב חברו ששולח לחברו בלא ידיעתו..."²⁴

גם סוגיית החיפוש בגופו של האדם לא פסחה על המשפט העברי. חילוקי הדעות בשאלה זו עלו לעניין מי שנכנס לתרום את השקלים בלשכה שבבית המקדש ("מצות עשה מן התורה ליתן כל איש מישראל מחצית השקל בכל שנה ושנה... וכיצד תורמין אותה? אחד נכנס לפניו מן הלשכה והשומרין עומדים בחוץ והוא אומר להם: אתרום? והם אומרים לו: תרום שלוש פעמים וכו'- (רמב"ם, הלכות שקלים א', א; ב', ה') לדעה אחת (תוספתא שקלים ב', ב') "נכנס לתרום את הלשכה, היו מפשפשיין בו בכניסה וביציאה, ומדברין עמו משעה שנכנס עד שעה שיצא, לקיים [מ"ה] שנאמר: והייתם נקיים מ-ה' ומישראל" (במדבר ל"ב, כ"ב); כלומר, היו מחפשים ובודקים בגופו ובבגדיו של הנכנס ללשכה שלא יוכל לטעון שהביא עמו כסף משלו, אם ימצא אצלו ביציאתו. לפי דעה אחרת (משנה שקלים ג', ב')-"אין התורם נכנס לא בפרגוד חפות (= בבגד מרוקם בעל שרוולים, ואפשר לשים בהם כסף, שלא יחשידוהו שגנב שקלים מן הלשכה) ולא במנעל ולא בסנדל ולא בתפילין ולא בקמיע (= בכל אלה אפשר להחביא כסף), שמא יעני ויאמרו מעוון הלשכה (=על שמעל בכספה) העני, או שמא יעשיר ויאמרו מתרומת הלשכה העשיר לפי שאדם צריך לצאת ידי הבריות כדרך שצריך לצאת ידי המקום, שנאמר "והייתם נקיים מה' ומישראל, ואומר ומצא חן ושכל טוב בעיני אלוהים ואדם" (משלי ג', ד') לפי דעה אחרונה זו אין מבזים את הנכנס בחיפושם בבגדיו, ובגופו, ודיו שהוא דואג, שלא יכנס ללשכה בבגדים ובחפצים העלולים להחשידו. רבי עקיבא, סובר: "ועשית הישר והטוב בעיני ה' (היינו הפסוק שבדברים ו', י"ח)- הטוב בעיני שמים והישר בעיני אדם"; כלומר, אומנם צריך אדם לעשות הטוב בעיני ה' ולהיות נקי גם מישראל ולהשתדל שלא לבוא לידי חשד, אבל יש להיזהר שיהא ישר גם בעיני אדם, ולכן אין מבזין אותו בחיפוש, שעריכת חיפוש על גופו של אדם, אינה ישרה בעיני בני אדם. לעומת זאת סובר רבי ישמעאל כדעה הראשונה, כי "אף הישר בעיני שמים" (תוספתא, שם), היינו שגם הטוב וגם הישר צריך שיהיו בעיני שמים, ומה שטוב וישר בעיני שמים- ממילא טוב וישר הוא בעיני אדם, ולכן יש לערוך חיפוש, כאמור כדי לוודא, שלא מעל בכספי הלשכה. ההלכה נפסקה כרבי עקיבא, שאין לערוך חיפוש (רמב"ם, הלכות שקלים, ב', י"א)²⁵

²² דברי השופט אריאל ע"פ 5026/97 גלעם ואח' נ' מדינת ישראל, דינים עלון נו 164.

²³ רשב"ם, בבא בתרא נט ע"ב, ד"ה "לא יפתח".

²⁴ אליהו ליפשיץ "הזכות לפרטיות במשפט העברי ובמשפט המדינה", (תשס"א), נמצא ב-דעת אתר לימודי יהדות ורוח.

²⁵ בש"פ 2145/92 מ"י נ' גואטה, פ"ד מו (5) 711,704.

3.3.1: האיזון של הזכות לפרטיות:

בכל מקום שיש התנגשות בין אינטרס היחיד לאינטרס הרבים. יש לבחון את מידת הפגיעה בכל אחד מהם ולנסות למצוא את האיזון הראוי. וכך פסק הרמב"ם:

"אחד מן השותפים שביקש לפתוח לו חלון בתוך ביתו לחצר, חברו מעכב עליו, מפני שמסתכל ממנו. ואם פתח- יסתום. וכן לא יפתחו השותפין בחצר פתח כנגד פתח בית או חלון כנגד חלון. אבל פותח אדם לרשות הרבים פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון, מפני שאומר לו: הריני כאחד מבני רשות הרבים שרואין אותך²⁶, כלומר: זכותו של היחיד לפרטיות אין בה כדי לשלול מן הרבים את זכותם להשתמש ברשות הרבים, אף על פי שהם עוברים מול חלונו של היחיד ופוגעים בפרטיותו בהכרח. במקרה זה, האינטרס של הרבים גובר על האינטרס של היחיד, והיחיד צריך להישמר מפני היזק ראייתם של העוברים ושבים. עובדה זו היא המתירה לשכן שממול לפתוח "פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון". יחד עם זאת, זכותו של השכן שממול מסויגת, כפי שמוסיף הרמב"ם: "ואף על פי כן לא יפתח אדם חנות כנגד פתח חצרו של חברו, שזה היזק קבוע תמיד. שהרי בני רשות הרבים עוברים ושבים, וזה [בעל החנות] יושב בחנותו כל היום ומביט בחצר חברו²⁷."

לשון אחר, הפגיעה החולפת בפרטיותו של אדם הנגרמת על ידי העוברים ושבים ברשות הרבים אינה מצדיקה פגיעה קבועה בפרטיותו על ידי שכנו על ידי פתיחת חנות מולו.

כמו בתחומים אחרים של המשפט העברי²⁸ "מנהג המדינה" מהווה גורם רב משמעות בקביעת הלכות שעניינן איסור הפגיעה בפרטיות. כדי שיהפוך נוהג מסוים ל"מנהג מדינה" בעל השפעות משפטיות, עליו להיות נפוץ ומקובל בכל המדינה.

ר' יום טוב צהלוני²⁹, פוסק שכאשר החשש לפגיעה בפרטיות אינו אלא חשש רחוק, ניתן לסמוך על מנהג המקום ולהתיר פתיחת פתחים חדשים הפונים לרשותו של השכן. הוא מוסיף, כי בכל מקום שיש ספק בפירוש המנהג, יש לפרשו באופן שתהיה פגיעה קטנה ככל האפשר בצנעת הפרט. זאת, לאור הכלל הפרשני שכל נורמה הפוגעת באחת מזכויות היסוד, צריכה להתפרש פירוש מצומצם ככל האפשר. עיקרון זה עולה גם בקנה אחד עם עקרון המידתיות שנקבע בסעיף 8 לחוק היסוד: כבוד האדם וחירותו. ולפיו כל פגיעה בזכויות היסוד צריכה להיעשות " במידה שאינה עולה על הנדרש".

ועם זאת, יש סייגים גם ל"מנהג המדינה". כך, לדוגמא, קובע ר' חיים חזקיה מדיני, בעל "שדי חמד"³⁰ (ארץ-ישראל, המאה הי"ט), שאם "מנהג חדש בא למדינה", הסותר באופן ברור את ההלכה, אפילו ייסודהו גדולי עולם, אין להשגיח בו, ורואי לבטלו. מכאן, שראוי שיבוטל כל מנהג שיש בו פגיעה בערך כיבוד הפרטיות.

²⁶ רשב"ם, בבא בתרא נט ע"ב, צ"ה "לא יפתח".

²⁷ רמ"א, חושן משפט, סימן קנד, סעיף ג'.

²⁸ ראו, מ' אלון המשפט העברי (מהדורה שלישית, ירושלים תשמ"ח), עמ' 713-767.

²⁹ שו"ת מהריט"ץ, סימן רנג.

³⁰ שדי חמד, מערכת מ"ם, כלל לח.

נשאלת השאלה האם שינוי אורחות החיים והבניה המודרנית הביאו לתמורה גם במערכת הדינים שעניינה איסור הפגיעה בצנעת הפרט?

דיון מעניין בשאלה זו מצוי באחד מפסקי הדין של בית הדין האזורי לדיני ממונות בקריית ארבע³¹ לדעת הרב י' אריאל, כותב פסק הדין, בימנו אין מקום לדין "היזק ראייה" כבעבר. לשיטתו, מותר היום לפתוח "פתח כנגד פתח", מכיוון שפתחי הבתים מוסתרים בדרך כלל על ידי דלתות או וילונות, ואין כל "היזק ראייה". יתר על כן, מכיוון שאמצעי התאורה המודרניים מאפשרים כיום להאיר את הבית באמצעות חשמל, אין עוד חשיבות כה גדולה לחלון הפתוח, וניתן למצוא את האיזון הראוי בין השמירה על הפרטיות לבין מתן חופש לבעל הנכס לתכנן את פתחיו כרצונו, ללא החלת איסור גורף ומוחלט על פתיחת פתח מכל סוג שהוא. מסיבה זו, יש תוקף גם להסכמה שניתנה על ידי אדם לשכנו לפתוח פתחים בקירות הסמוכים לביתו. בדרך דומה הלך גם הרב ש' וואזנר³², שקבע כי העקרונות שקבעו חז"ל לעניין איסור הפגיעה בפרטיות שרירים וקיימים, אך יש להתאימם למציאות של ימינו. גישה נוספת הציע ר' אברהם ישעיהו קרליץ - החזון אי"ש (ארץ-ישראל, המאה הכ'), ולפיה אין שום איסור בימינו לפתוח חלונות לחצר, מכיוון שבניגוד לעבר, החצר בימינו אינה משמשת לפעולות שיש בהן צנעת הפרט.

לסיכום, עקרון "מה טובו אהליך יעקב, משכנותיך ישראל", שיסודו בשירת בלעם, נתן השראה לעיגון האיסור של פגיעה בצנעת הפרט ואיסור הפגיעה בפרטיות במשפט העברי. דור ודורשיו, דור ומנהיגיו, אימצו עיקרון זה והתאימו למציאות חיו. עיקרון זה הפך למעין "עקרון-על", שזכויות אחרות נדחות מפניו, אך זאת תוך מציאת האיזון הראוי ביניהם. בעיקרו של דבר, סומך עצמו עיקרון זה על כבוד האדם וכיבוד פרטיותו. השמירה על אלה, סופה שתביא עמה יצירתה של חברה בריאה יותר, טובה יותר - חברה המכבדת את פרטיותם של חבריה, ושומרת עליה, כדברי בלעם על בני ישראל, "מה טובו אהליך יעקב, משכנותיך ישראל".

הזכות לפרטיות, שהוכרה כראויה להגנה משפטית במשפט המודרני, יסודה בתפישת עולם חדשה, ולפיה לא רק גופו ורכושו של אדם ראויים להגנה, אלא אף אישיותו ואורח חיו.

ההשקפה היהודית שהאדם אינו "בשר ודם" בלבד, אלא הוא יצור שנברא בצלם אלוקים, מסבירה את העובדה שהשכילו המקורות היהודיים לקבוע כללים משפטיים המגנים לא רק על ערכיו החומריים של האדם, אלא גם על ערכיו הרוחניים. משום כך נתברר לנו כי מה שהוא בגדר חידוש במשפטי העמים, "כבר היה לעולמים" במקורותינו³³.

³¹ פסק הדין נדפס בספרו של הרב י' אריאל, תורת המשפט (קרית ארבע תשנ"ו), עמ' 167-168.

³² הרב ש' הלוי וואזנר, מבית הלוי, חלק ז', עמ' בב.

³³ השווה המבוא להצעת חוק הגנת הפרטיות, התש"ם-1980, עמ' 206.

3.4: הזכות לפרטיות במשפט הישראלי:

עקרון כבוד האדם הוא התשתית לכל המסורת ההומניסטית ולכל תפיסת עולם החורת על דגלה את ערך זכויות האדם. לעקרון זה שני מובנים עיקריים: האחד הוא התפיסה כי כל אדם ראוי לכבוד שממנה נגזרות זכויות אדם בסיסיות, כגון חופש הביטוי, חירות, שוויון וזכויות נוספות בהקשר זה, כבוד האדם אינו עוד אחת מזכויות האדם, אלא התשתית של הזכויות הללו. המובן השני הוא זכות האדם כזכות ספציפית. הפגיעה בזכות לפרטיות היא מקרה מובהק של פגיעה ספציפית בכבוד, פגיעה זו בכבוד מצדיקה גיוס המערכת המשפטית. כולה כדי להגן על כל אדם מפני פגיעה בפרטיותו³⁴.

ההגנה על הזכות לפרטיות משמשת כלי המקדם ערכים חשובים אחרים שהחברה מייחסת להם חשיבות. הזכות לפרטיות מתחמת את קו הגבול בין הפרט ובין הכלל, בין ה"אני ובין החברה". הענקת הזכות לפרטיות חיונית לצורך שימורה של תחושת הביטחון והשלווה של כל אדם בטריטוריה שלו.

עפ"י גביזון³⁵ ההגנה על הפרטיות מתמקדת בכמה תחומים עיקריים כגון: חדירה פיסית לגופו של אדם או למקום שבו הוא מצוי, או חשיפה של מידע לגבי אדם והסרת הלוט של אנונימיות לגבי אדם מאפיין נוסף של הזכות לפרטיות נוגע לשליטת האדם בעצמו, ובעיקר בזרימת המידע על אודותיו.

3.4.1- הזכות לפרטיות כזכות חוקתית במדינת ישראל:

1. חוק יסוד כבוד האדם וחירותו -

הזכות לפרטיות נכללה בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו כאחת הזכויות שעוגנו בו כזכות חוקתית. סעיף 7 לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו קובע כדלקמן:

א- כל אדם זכאי לפרטיות ולצנעת חייו.

ב- אין נכנסים לרשות היחיד של אדם ללא הסכמתו.

ג- אין עורכים חיפוש ברשות היחיד של אדם, על גופו בגופו או בכליו.

ד- אין פוגעים בסוד שיחו של אדם בכתביו או ברשומותיו.

³⁴ עומר טנא "הזכות לפרטיות בעקבות חוק יסוד כבוד האדם: מהפך מושגי חוקתי ורגולטורי" קרית המשפט ח, 40-45 (תשס"ט).

³⁵ ראו מיכאל בירנהק "הבסיס העיוני של הזכות לפרטיות", משפט וממשל יא, 9, 57-68 (תשס"ח).

נראה, כי מבחינה מבנית, בעוד שסעיף 7(א) קובע את זכות המסגרת לפרטיות, סעיפים 7(ב)-7(ד) מפרטים את מרכיבי הזכות השונים ומהווים למעשה המחשה של הזכות החוקתית לפרטיות³⁶

לאחר עיגונה של הזכות לפרטיות במפורש בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו התייחסה הפסיקה לזכות לפרטיות כזכות בעלת מעמד חוקתי על-חוקי.

"הזכות לפרטיות היא בישראל זכות יסוד. כיום היא מעוגנת בסעיף 7 לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. פגיעה בפרטיות על ידי רשויות שלטוניות מותרת רק בחוק ההולם את ערכיה של מדינת ישראל, שנועד לתכלית ראויה, ובמידה שאינה עולה על הנדרש, או לפי חוק כאמור מכוח הסכמה מפורשת בו. הוראת סעיף 11 לחוק היסוד, המטילה על רשויות המדינה את החובה לכבד את הזכויות המעוגנות בו, אף מחייבת את בית המשפט לתת פירוש דווקני לחוקים הפוגעים בפרטיות, לרבות לחוקים שתוקפם נשמר מכוח סעיף 10 לחוק היסוד"³⁷.

השפעת עיגון הזכות לפרטיות בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו ניכרת בשני מישורים: **במישור הראשון**, לאחר חוק היסוד יש לתת פרשנות שונה לחוק הגנת הפרטיות. **במישור השני**, מקבלת הזכות לפרטיות מעמד עצמאי מכוח חוק היסוד, ובהתאם משתנים היקף פרישתה ותחולתה, ומה ייחשב לפגיעה בה ודרכי האיזון בינה לבין זכויות אחרות³⁸.

על הדרך שבה ראוי לפרש את הזכות לפרטיות עמד השופט ברק בפרשת דיין³⁹:

"כל אדם בישראל זכאי לפרטיות (סעיף 7 לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו). היקפה של זכות זו אינו נקי מספקות. רבות נכתב עליה. עתה, משניתן לה בסיס חוקתי חזק, יש לפרשה מתוך "מבט רחב" ומתוך הבנה כי עניין לנו בהוראה הקובעת אורחות חיים. עניין לנו בניסיון אנושי החייב להתאים את עצמו למציאות חיים משתנה. על כן יש לפרש הוראה חוקתית מתוך תפיסה רחבה, ולא באופן טכני.

הכללתה של הזכות לפרטיות בחוק היסוד שימשה בידי בתי המשפט לצורך פירוש רחב יותר לחקיקה הקיימת של הכנסת (כגון חוק הגנת הפרטיות) וכן למתן משקל רב יותר לזכות לפרטיות כשהיא מתנגשת עם זכויות אחרות⁴⁰. כל סעיף בחוק הגנת הפרטיות נתון עקב חוק היסוד לפרשנות חדשה אשר נובעת מהעיגון החוקתי של הזכות בחוק היסוד⁴¹.

במשפט הישראלי ניתן לראות לאור ההגנה על פרטיות בחקיקה שלפיה פגיעה אסורה בפרטיות היא עבירה פלילית ועוולה אזרחית ובמיוחד פסולה מלשמש ראייה משפטית, אלא אם ניתן לכך היתר מיוחד על ידי בית המשפט⁴² הוראה זו ואותה הוראה דומה בעניין האזנת סתר⁴³ הן ייחודיות במשפט הישראלי שאינו כולל עקרון כללי של פסילת ראייה שהושגה שלא כדין⁴⁴ לפיכך, תיתכן הסתמכות

³⁶ ראו הלם- הגנת הפרטיות, 357.

³⁷ בש"פ 537/95 גנימאת, נ' מדינת ישראל, פ"ד מט (3) 355, 375.

³⁸ הלם- הגנת הפרטיות, 355.

³⁹ בג"ץ 2481/93 דין נ' מפקד מחוז ירושלים, פ"ד מח (2) 456, 470.

⁴⁰ ראו לעניין הלל סומר, הזכות החוקתית לפרטיות, (2004), חלק ו' עמ' 37-38.

⁴¹ הלם- הגנת הפרטיות, 366.

⁴² חוק הגנת הפרטיות, התשמ"א-1981, סעיפים 4, 5.

⁴³ חוק האזנת סתר, התשל"ט-1979, סעיף 13.

⁴⁴ ראו ע"פ 5121/98 יששכרוב נ' התובע הצבאי (2006).

על מושג הפרטיות במשפט הישראלי כאמצעי להשגת התוצאה של פסילת ראייה שהושגה בדרך לא חוקית גם אם חוסר החוקיות אינו נובע מפגיעה בפרטיות במובן מדויק של המושג.

3.4.2: הזכות לפרטיות בפסיקה הישראלית:

במקרים בהם התייחסו בתי המשפט למהות הזכות ולתיחומה נקבע כי הפרטיות תקבל "משמעות בהתייחס לנסיבותיו של המקרה או ההליך בו נדונה הפגיעה בפרטיות"⁴⁵. הפסיקה אימצה את ניסוחה של גביון שלפיו במרכז הזכות לפרטיות עומדת זכותו של הפרט למנוע את הגישה אליו באמצעות האזנה, צילום, פרסום ואמצעים דומים⁴⁶ אף כי בתי המשפט הזכירו פעמים רבות את סעיף 7 לחוק היסוד, לא מצאנו פסקי דין של בית המשפט העליון שדנו בצורה מקיפה במשמעות ובתחילת סעיפי המשנה של סעיף 7 לחוק היסוד. יחד עם זאת, כמו כל זכות, גם הזכות לפרטיות תאוזן מול אינטרסים אחרים. "ריסון הרשויות מפני פגיעה בפרטיות בעידן תקשורת מודרנית אינו תמיד אפשרי גם אם רצוי, כאשר מנגד עלול להיפגע אינטרס חיוני של הציבור"⁴⁷

לאור הנאמר לעיל, ניתן לראות כי הפרטיות מהווה כאחת מאבני היסוד של זכויות האדם הדמוקרטיות בישראל⁴⁸. הפרטיות נועדה לאפשר לפרט "תחום מחיה" שבו הוא הקובע את דרכי התנהלותו, בלא מעורבותה של החברה. בתחום זה האדם הוא עם עצמו. שורשיו נעוצים במורשתו של העם היהודי והיא מתבקשת גם מערכיה של ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית גם יחד⁴⁹.

במשפט העברי היו שביקשו לראות זאת עוד בדבריו של בלעם שאמר על ישראל "מה טוב אוהליך יעקב משכנותיך ישראל" (במדבר כ"ד ה') והכוונה הייתה, שלא יהיו פתחי דלתותיהם וחלונותיהם מכוונים זה כנגד זה⁵⁰. נוכחנו לדעת כי כמה יסודות לזכות הפרטיות עתיקים הם כימיו של המשפט העברי. את שורשיה של הזכות מצאנו כבר במקרא. כמובן במרוצת הזמן התבררה והתגבשה זכות הפרטיות כזכות משפטית ברורה המקנה זכות תביעה לנפגע והמלווה בסנציות אזרחיות ופיליות. בדרכי פיתוחה של הולכת זכות הפרטיות, אנו מוצאים אותם דרכים שבהם התפתח המשפט העברי בכללו דהיינו בחידושים הנובעים מפרשנות מחודשת של מקורות עתיקים ובהתקנת תקנות, כשמצאו חכמים לנכון לחזק ולשכלל מוסדות משפטיים בדרך זו. הפרטיות הוכרה על ידי המשפט המקובל הישראלי כזכות אדם, עוגנה בשנת 1981 עלי הספר בחוק הגנת הפרטיות ובתחילת שנות התשעים קיבלה באופן רשמי מעמד חוקתי על חוקי.

הזכות לפרטיות תפסה מאז ומעולם מקום מרכזי במגילת זכויות האזרח הבלתי רשמית בישראל אך היא חוזקה משמעותית, עת עוגנה באופן פורמלי כזכות חוקתית בשנת 1992 עם חקיקתו של חוק יסוד כבוד האדם וחירותו⁵¹, סעיף 7 לחוק היסוד מעניק הגנה חוקתית לזכותו של אדם לפרטיותו ולצנעת הפרט. ההגנה על צנעת הפרט אינה מצטמצמת בשמירת סודותיו אלא מתבטאת

⁴⁵ תמ"ש (י-ם) 6910/98 פלוני נ' פלוני, דינים משפחה א' 177.

⁴⁶ ראה ד' חי, ההגנה על הפרטיות בישראל 2006 39-74.

⁴⁷ ב"ש (ת"א) 90868/00 חברת נטוויז'ין בעמ" נגד צבא הגנה לישראל, דינים מחוזי לב (9), 364.

⁴⁸ בג"ץ 6650/04 פלונית נ' ביה"ד הרבני האזורי בנתניה, תק-על 2006 (2) 1736, 1740-1739.

⁴⁹ שם

⁵⁰ ק"פ (שלום יר') 102/05 בנק המזרחי המאוחד בעמ" נ' שאול שאולי, תק-של 2005 (3), 1397.

⁵¹ לחוקי היסוד מעמד כשל חוקה בישראל.

גם בשמירה על צנעת אורחות חייו. אין לפגוע בפרטיותו של האדם בכניסה לרשותו, ואף לא במבט מרשותו של הפוגע אל רשותו של הנפגע. יתר על כן, הפרט מוגן מפני יצירת תנאים המאפשרים פגיעה בפרטיותו.

הזכות לפרטיות, שהוכרה כראויה להגנה משפטית במשפט המודרני יסודה בתפישת עולם שלא הייתה מקובלת בעבר ולפיה לא רק גופו ורכושו של האדם ראויים להגנה אף אישיותו ואורח חייו. זאת ועוד, העובדה שהמשפט העברי מטיל חובה על האדם להגן באופן אקטיבי על זכויותיו של הזולת, גורמת לכך שגם בשאלות הנוגעות לאיזון שבין זכויות שונות, שאלות המתעוררות גם במשפט המודרני יהיה הבדל בגישה בין שתי שיטות המשפט. כך למשל, במקרים בהם מתעוררת שאלת איזון בין זכות השמירה על החיים של א' לבין זכות השמירה על הקניין של ב', תיקח ההלכה בחשבון את חובתו של ב' להציל את חייו של א' בבואה להתיר ל א' ליטול מרכושו של ב'. המשפט המודרני לעומת זאת, אשר אינו מכיר בחובתו של ב' להציל את א' ישקול שיקולים אחרים בבואו לקבוע את האיזון במקרה זה⁵² פער נוסף בין המשפט העברי לבין המשפט הנוהג במדינה קיים גם בתחום הגדרתן של זכויות היסוד: לא הרי הגדרת "כבוד האדם" במשפט העברי כהרי הגדרתו בפסיקות בית המשפט העליון ולא הגדרת "חיים" בהלכה כהרי הגדרתם על ידי חלק מן השופטים⁵³ פערים אלו שבין ההלכה לבין התפיסה המשפטית המקובלת כיום הם אלו שעומדים ביסוד חששותיו של הציבור הדתי בכל הנוגע לחוק יסוד כבוד האדם וחירותו ולא עצם הגדרתן של זכויות היסוד ככאלו, הגדרה אשר, כאמור, יש לה מוצדק יסוד בהלכה⁵⁴.

לפיכך, שני ערכי יסוד אלה- כבוד האדם וחירות האדם שלובים אחד ברעהו, כך הוא במקורות היהודיים וכן הוא בעולמה של הדמוקרטיה המערבית. בעולמה של יהדות שתי זכויות יסוד אלה ממקור אחד יהלכון הוא עקרון היסוד של בריאת האדם בצלם אלוקים ומתוך כך שני מושגים אלה בעולמה של מורשת ישראל חובה וזכות שלובים בכל אחד מהם וכשם שכבוד האדם וחירותו זכות על הן כבוד האדם וחירותו חובת יסוד הן. בעולמה של הדמוקרטיה המערבית זכויות יסוד אלה יסודן בעקרון האוטונומיה של הפרט, בזכותו להגשמה עצמית ואף בה שתי זכויות יסוד אלה תחומים וגבולות יש להן.

⁵² ראו הלל, סומר הזכות החוקתית לפרטיות (2004), 12-14.

⁵³ ע"א 19/492 חברת קדישא נ. קסטנבאום פ"ד מ"ו (2) 520, 464. וראה פס"ד קסטנבאום שם.

⁵⁴ שלמה אישן "חוק יסוד כבוד האדם וחירותו, לאור ההלכה" תחומין ט"ז (תשנ"ו), 338-339.

פרק 4: פרטיות בעידן של שינוי טכנולוגי

4.1: ההגנה על הפרטיות בהלכה היהודית ותופעת הפצת מידע בעידן הטכנולוגי:

אין מקור הלכתי מרוכז, שמטרתו להגן על הפרטיות כפי שהגדרנו אותה לעיל. גם המונח "פרטיות" אינו קיים בספרות התורנית המוקדמת. עם זאת, שני הענפים של הפצת מידע ממוחשב וחדירה למידע עשויים לבוא בגדר דינים הלכתיים שונים אשר אוסרים במידה כזו או אחרת חדירה למידע של הפרט והפצתו. ההוראות ההלכתיות בנוגע להגנה על סודותיו של המידע נסמכות על כמה מקורות עיקריים, כפי שמפורט במקורות: "לא תלך רכיל בעמך" (ויקרא י"ט, 16): ספר משלי- הולך רכיל מגלה סוד (משלי י"א, 13): המשנה והגמרא והכלל בדבר היזק ראייה וחרם דרבנו גרשום, האוסר פתיחת איגרות של הזולת⁵⁵.

מורכבותו של מושג הפרטיות עולה גם מהשוואה של התפתחות העיסוק הפילוסופי והמשפטי בפרטיות לעומת אינטרסים בסיסיים, כגון חיים, שלמות הגוף והקניין הפרטי. נטען כי הדין הפילוסופי בפרטיות הוא נרחב פחות והתפתח מאוחר יותר לאינטרסים האמורים⁵⁶ כמו כן, בעוד שנראה כי האינטרסים האמורים זוכים להגנה משפטית אוניברסלית המעמד המשפטי של פרטיות הוא מוצק פחות וחדש יחסית. אם כי, נהוג להזכיר בהקשר זה את התקנה מהמאה האחת עשרה המיוחסת לרבנו גרשום המטילה חרם על אדם שפתח מכתב של אחר ללא רשותו של האחרון⁵⁷. נטען, כי בתחילת המאה העשרים לא הייתה שיטת משפט שכללה הגנה משפטית כוללת על פרטיות אם כי היתה לרוב הגנה חלקית על היבטים שונים של פרטיות באמצעות דינים אחרים⁵⁸.

מאז ומעולם היווה המידע משאב חשוב, בעל ערך כלכלי, חברתי, מסחרי וכמובן בטחוני. בעידן המחשב ערכו של המידע הוא בעל ערך רב אף יותר, וזאת בשל היותו בר העתקה, שינוי והפצה מהירים וזולים. המחשב הפך לאבן השתייה הווירטואלית של החברה בת זמננו, אך התעצמותם של פיתוחים טכנולוגיים שונים המאפשרים הסגת גבול ערטילאית וממרחק לגבול הממוחשב והפיזי של היחיד הותירה ומותירה במידה רבה את דל"ת אמותיו של היחיד פרוצות לעין כול. אכן, חדירה למידע ממוחשב מערערת בעקביות את היכולת של הפרט והחברה בכללותה להמשיך להסתמך על מערכות מחשב ופוגעות בחירויות יסוד ובדרכים חברתיים תועלתניים.

להלכה היהודית ישנו מקום רב חשיבות בבואנו לבחון את הדין הרצוי בתחום הפרטיות זאת, הן מהפן הפרשני והן מהפן הפילוסופי מוסרי, שכן, ההלכה משמשת מקור מוסרי פילוסופי חכם ומעמיק שראוי לשאוב ממנו ידיעות ותובנות לגבי הדין הרצוי לנושא זה יש משקל בפרשנות הדין הקיים. כיוון שהזכות לפרטיות היא זכות חוקתית, המעוגנת בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, יש לפרשה לאור תכליתו של חוק יסוד זה שהיא כעולה מדברי ימי הכנסת לעגן בחוק את ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית ולהצביע על מחויבות הכנסת למורשת ישראל⁵⁹. כמו כן, בבואנו לפרש את החוק הקיים ובניינו את חקיקת הפרטיות והמחשבים הקיימת יש לעשות זאת

⁵⁵ ראה שו"ת בית יוסף דיני כתובות; שו"ת הלכות קטנות, 10 רעו'; שו"ת חתם סופר אלה"עז סימן ג'.
⁵⁶ ראו ר' שגב "פרטיות משמעותה וחשיבותה" בתוך ת. שוורץ אלטשולר, פרטיות בעידן של שינוי (2012) 25-38.

⁵⁷ ראו נ' רקובר, ההגנה על צנעת הפרט, 2005, פרק 3.

⁵⁸ ראו R. Pound, "Interests of personality", Harvard Law Review, 28 (1915) p. 363.

⁵⁹ ד"נ 23/85 מדינת ישראל נ' טובול, פ"ד מב (4) 353,309 (1988).

לאור המקורות היהודיים מכוח חוק יסודות המשפט, התש"ם 1980 במיוחד יש לפנות להלכה היהודית בכל הנוגע לזכות לפרטיות כפי שהיא מוגדרת בחוק הגנת הפרטיות, התש"מא-1981 וזאת לאור הרקע העברי אשר שימש לחקיקתו של חוק זה⁶⁰.

דומה, שההלכה העברית אוסרת הפצה של מידע סודי וגם חדירה למידע כזה. המידע שעליו מגנה ההלכה אינו מצטמצם לנושא מסוים כגון נושא אישי פרטי או נושא מסחרי, אלא נפרש על כל סוג של מידע אמת. הגדרת הסוד בהלכה היא רחבה מאוד ונוכל להקיש ממנה לכל דבר שנמצא במחשב או באמצעי אחסון אחר של מידע ממחשב. גם קליטת התקשורת בין מחשבים אסורה מכוח התפיסה המאפיינת את חכם דרבנו גרשום אף אם היא לא הוצפנה.

עם זאת, השתדלות מצד בעל המידע בקשר להצפנת המידע רצויה וראויה. מהכלל על היזק ראייה ניתן ללמוד את החשיבות הרבה שיש לתת לתשתית האינטרנט, ובכלל זה לאדריכלי תכנון הדפדפן כדי להניעם לתכנן תוכנה מגוננת יותר בקשר לפרטיות הגולשים וכך יימנע היזק ראייה וירטואלי⁶¹. חכמינו ז"ל מלמדים אותנו שכל מעשינו גלויים בפני שמיים. "דע מה למעלה ממך": עין רואה, אוזן שומעת, וכל מעשיך בספר נכתבים" (משנה, אבות ב' א'). כאשר מדובר במעשים גלויים לפני ריבוננו של עולם, ניתן לקבל את החשיפה המתמדת בהבנה ובאהבה. לעומת זאת, כאשר המידע הממוחשב של הפרט ועל אודותיו עלול להיחשף בקלות בלתי נסבלת בידי בשר ודם או כאשר הפרט חושש לעיתים קרובות שמא צופים בו או מאזינים לו, הדבר עלול להוביל לתחושות קשות לפגיעה בצרכים האישיים לנזקים כלכליים, ואף לאנדרלמוסיה וירטואלית⁶². מכאן עולה המסקנה שיש איסור הלכתי לערוך חיפוש במידע של הזולת למשל: האזנה מעבר לכותל, ציתות לשיחות הזולת באמצעות מכשיר האזנת סתר, דברים המתרחשים בביתו של אדם ואיגרת של הזולת⁶³.

אכן, מהפכת המחשבים אשר פוקדת את העולם המערבי בעשורים האחרונים ומסייעת להתפתחותו מההיבט הכלכלי המדעי והתרבותי, טומנת גם בחובה היבטים שליליים. אלו נובעים מהטכנולוגיה המאפשרת לקבל גישה לא מותרת למידע ממוחשב של הזולת ואף להפיצו.

תופעת המחשוב הפולשני נוגעת בין היתר לחדירה למידע ממוחשב להפצתו לשינויו או לשיבושו, והיא טומנת בחובה השלכות שליליות רבות, הן על רווחת הציבור והן על רווחת הפרט בחברה המודרנית. זאת שכן רווחת הפרט ורווחת הציבור תלויות שתיהן במישרין ואם בעקיפין, במערכות המחשבים המודרניות⁶⁴. כאשר מבוצעת חדירה למידע ממוחשב וכאשר מידע ממוחשב זה מופץ ללא הסכמה נוצרת פגיעה בכמה זכויות אדם; הזכות לקניין, אוטונומיה, חופש הביטוי והפרטיות. קשה לתאר את גבולותיה של הזכות לפרטיות⁶⁵ במידה רבה, קל יותר להגדיר מהו פגיעה בפרטיות, מאשר מהי הפרטיות. ניתן לאמץ הגדרה רחבה של פרטיות ולומר כי פגיעה בפרטיות היא גישה לא סבירה למרחבו הערטילאי או המוחשי של הפרט, ללא הסכמתו⁶⁶.

⁶⁰ פרשת ועקנין, לעיל ה"ש 9, בעמ' 857-858: "כאשר בתי המשפט ידרשו... לפתרון הבעיות השונות העולות מתוך החוק האמור יהא עליהן להיזקק, במידה מיוחדת ומרובה, למערכת המשפט העברי בסוגיה גדולה וענפה זו.

⁶¹ שרון אהרוני גולדנברג "פרטיות באינטרנט בפריזמה הלכתית" הפרקליט נב (תשע"ג), 233.

⁶² שם, עמ' 234.

⁶³ אלי הלם דיני הגנת הפרטיות 1, (2003).

⁶⁴ ראו הערה 61 בעמ' 153

⁶⁵ שם

לפיכך, על הדין למנוע מחשוב פולשני, הן באמצעות חקיקה כגון עוולות ועבירות חדירה למחשב והן באמצעות חקיקה מניעתית מגנה, כגון הסדרת תשתיות הרשת והמחשב באופן שתוגן הפרטיות של הגולשים והמשתמשים המורשים במחשב.

4.2: הזכות לפרטיות וההתפתחות הטכנולוגית במשפט הישראלי:

אחד ממאפייניה העיקריים של הזכות לפרטיות הינו הקשר המתמיד שלה להתפתחות העיתים והזמנים. זכות זו הינה "צעירה" יחסית במשפט הישראלי. ההתפתחויות הטכנולוגיות של 100 השנים האחרונות, כולל התפתחות תחום העיתונות, שיטות הציתות והמעקב, הטלפון והתפתחותם של מאגרי המידע והמחשב עיצבו את הזכות ועוד ימשיכו לעצב אותה בשנים הבאות. כפי שאומר השופט ברק: "עניין לנו בנסיון אנושי החייב להתאים את עצמו למציאות חיים משתנה".⁶⁷ עקב כך, חשיבות מיוחדת נותן בית המשפט לזכות לפרטיות לאור ההתקדמות הטכנולוגית. בתחום זה נראה כי יש המדגישים כי ההתקדמות הטכנולוגית מחייבת משנה זהירות בשמירה על הזכות לפרטיות ויש המבקשים לאפשר את הקידמה הטכנולוגית תחילה גם אם תוך דאגה לפרטיות.⁶⁸

הזכות לפרטיות המוגנת גם בחוק יסוד כבוד האדם וחירותו⁶⁹ ובחוק הגנת הפרטיות⁷⁰ נחשבת בעשרות השנים האחרונות כזכות אדם חשובה ובסיסית. זוהי הזכות של כל אדם לשמור ולהגן על זהותו ועל מתחם הגנה מסביב לגופו, מחשבותיו, רגשותיו, סודותיו הכמוסים, אורח חייו ומעשיו האינטימיים הנעשים בצנעה או ברשות הפרט. הפרטיות מאפשרת לאדם להגן על האוטונומיה שלו, לבחור ולשלוט בחלקים של המתחם הפרטי שאליהם הוא מאפשר גישה לאחרים וכן להחליט על ההיקף, האופן והעיתוי של החשיפה.⁷¹ המשפט הישראלי אימץ הגדרה רחבה של המושג פרטיות כ"אינטרס היחיד שלא להיות מוטred בצנעת חייו על ידי אחרים".⁷² אך, הכיר בכך שהיקפה של הזכות עמום ומשתנה בהתאם למציאות המשתנה.⁷³

כשם שהמשפט כולו וזכויות אחרות עוברים טלטלה לנוכח שינויים טכנולוגיים כפי שדיני חופש הביטוי למשל, מאותגרים על ידי דפוסי ביטוי ותקשורת חדשים- כך גם הזכות לפרטיות. הפרטיות מקיימת יחס דיאלקטי עם הטכנולוגיה. בשיח היומיומי נשמעת לא אחת הטענה שהמשפט מפגר אחר הטכנולוגיה, וביישום לעניננו שטכנולוגיות חדשות הופכות את הדיונים המשפטיים לתיאורטיים⁷⁴ יש מי שמצרים על אובדן הפרטיות לנוכח ההתפתחות הטכנולוגיה ומבקשים לאחוז בה אף על פי כן, ואילו אחרים סבורים כי הדבר ראוי, שכן הפרטיות נתפסת בעיניהם כערך של העולם הישן שעבר זמנו, בהיותה מכשול בפני העברת מידע חופשית שהיא מרכיב הכרחי לתפקודו היעיל של השוק החופשי. יש הטוענים כי היחס בין הפרטיות לבין הטכנולוגיה, כמקרה פרטי של היחס שבין המשפט לטכנולוגיה, אינו חד כיווני⁷⁵ במילים אחרות הטכנולוגיה אינה עשויה מקשה אחת. יש טכנולוגיות שמאפשרות לנו יותר פרטיות כגון אפשרות להתרחק מהקהילה, לשוחח עם

⁶⁷ בג"ץ 2481/93 דיין נ' מפקד מחוז ירושלים, פ"ד מח (2) 456, 470.

⁶⁸ ראו למשל גדי אשר "אוזניים לכותל": האזנת סתר בעידן החדש, משפט וצבא 16 (תשס"ג) 612,585.

⁶⁹ חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, התשנ"ב-1992.

⁷⁰ חוק הגנת הפרטיות, התשמ"א-1981.

⁷¹ בג"ץ 2481/93 דיין נ' וילק, פ"ד מח (2) 456.

⁷² ז' סגל "הזכות לפרטיות מול הזכות לדעת", עיוני משפט ט (1983), עמ' 175.

⁷³ ראו ניר אחיטוב עולם ללא סודות: על חברת המידע הפתוח (2001).

⁷⁴ מיכאל בירנהק "שליטה והסכמה; הבסיס העיוני של הזכות לפרטיות", משפט וממל יא (תשס"ח), עמ' 17.

מי שנמצא מחוץ לקהילה וכדו', ויש טכנולוגיות שפוגעות בפרטיות כגון שיטות בניה מיושנות שאינן חוסמות מבט ואינן מבודדות, שיטות מגורים צפופות וכמובן אמצעי מעקב.

בעידן של אמצעי תקשורת מתוחכמים הפרטיות שלנו פגיעה. שהרי, הארכיטקטורות למשל הקיימות של רשת האינטרנט או של רשת הטלפונים הסלולרית כרוכות בזרימת מידע אצל צדדים שלישיים בהשארת עקבות דיגיטליים או בקביעת מיקום גיאוגרפי. יש גם אמצעי ציתות מתוחכמים, אמצעי מעקב ואמצעים לעיבוד מידע ולתיעוד. אולם, לצידם יש גם אמצעים שמגינים על הפרטיות שלנו, יש בידנו אמצעים פיזיים ודיגיטליים, ויש לנו אמצעים לטשטש את עקבותינו.

מהנאמר לעיל, ניתן להסיק כמה מסקנות: הטכנולוגיה באופן כוללני אינה בהכרח "רעה" לפרטיות או "טובה" לפרטיות, יש טכנולוגיות שמאיימות על פרטיותנו ויש כאלה שמגינות עליה. הפרטיות והטכנולוגיה מצויות בדיאלוג מתמשך ויש להבין את הסכנות שבטכנולוגיה אך בו זמנית גם לחפש בה פתרונות.

מטבע הדברים, אנו מתרגשים יותר מטכנולוגיות חדשות, ומקבלים כנתונות את אלה שכבר איתנו. לכן, אנו נוטים להדגיש את האיום הטמון בטכנולוגיות החדשות כגון אמצעי המעקב ברשת האינטרנט ולהתבסס פחות על ההגנה שיש לנו לעומת קודמינו, הבנות אלו שהוצגו, מכתיבות דרך פעולה משפטית ביחס לטכנולוגיות שונות, אולם, הן מבהירות גם את ערכי האמת של מרכיביה של הפרטיות ומכאן עמימותה ואי יציבותה המובנית.

בנוסף, ניתן להצביע על כמה מסקנות כלליות, בעקבות חוק היסוד. בית המשפט מכיר בכך שהפרטיות היא זכות חוקתית והחוקתיות מופעלת הן כלפי הרשות המבצעת והן בעימות עם זכויות אחרות. עם זאת, תפיסת הפרטיות השיפוטית צועדת בעקבות המחוקק ומקבלת את בחירותי העקרוניות. למשל, יש רוח ליברלית מובהקת וחזקה. פסקי דין אלה מתיישבים עם עמדת הפרטיות כשליטה, גם אם הם אינם מצהירים על כך במפורש.

בנסיון לברר את מהותה של הזכות לפרטיות בעידן המודרני נותרת הזכות עדיין עמומה, מחמת היותה תלויה בחברה ותלויה טכנולוגיה. במשפט הישראלי טרם באה המהפכה החוקתית לידי ביטוי מלא בתחום הפרטיות. במובן מסוים אין מנוס מבדיקה של הצדקות היסוד של הזכות לפרטיות. בדיקה זו נחוצה במיוחד בשיח החוקתי הישראלי הנוכחי⁷⁶.

ההצדקות שהועלו במעגלים שונים שראשיתם בפרט וסופם במדינה, מספקות נקודת אחיזה טובה באשר לזכות לפרטיות. יש בכוחן לכוון אותנו בצמתים חדשים, בין שהללו נוצרים בעקבות טכנולוגיה חדשה בעקבות שינויים חברתיים. יש בפרטיות ערך מוסף שנבדלו מאינטרסים המוגנים על ידי זכויות אחרות. ההצדקות יכולות להסביר את מופעה המגוונים של הזכות לפרטיות, בין לפי האינטרסים המוגנים ובין לפי הקטגוריות המוגנות והן משתלבות במידה סבירה של התאמה עם ההגדרות.

לסיכום, בבואנו לפרש את החוק הקיים בעניינו את חקיקת הפרטיות והמחשבים הקיימת יש לעשות זאת לאור המקורות היהודיים מכוח חוק יסודות המשפט התש"ס-1982, וזאת לאור הרקע העברי אשר שימש לחקיקת חוק הגנת הפרטיות התשמ"א-1981. יש להתייחס לדבריו של הנשיא ברק בספרו שופט בחברה דמוקרטית (2004) בעמ' 290: "ערכי היסוד של המשפט העברי מעצבים את דמותנו כעם וכמדינה. בהם באים לידי ביטוי בהיותנו, לא רק מדינה דמוקרטית אלא גם מדינה

⁷⁶ שם עמ' 7 עמ' 74-75.

יהודית. ערכי יסוד אלה הם חלק מערכי היסוד של משפטנו. יושם נא אל לב: הפניה לערכי היסוד של המשפט העברי אינה פנייה אל משפט משווה, זו פנייה אל משפט ישראל. זו פנייה חובה. הפניה אינה אל כל ערכיו של המשפט העברי. הפניה היא לאותם ערכים המהווים חלק ממשפט המדינה".

מנגד השופט גרוניס מבקש למצוא דרך לאפשר את השימוש בטכנולוגיות חדשות:

אמצעי המחשוב המודרניים והטכנולוגיות המתקדמות בתחום התקשורת מביאים עימם ברכה רחבה בצד סכנות גוברות לפגיעה בזכותו של האדם לפרטיות. בעניינו כמו בתחומים אחרים לא ניתן לטמון ראשו בחול ולהמשיך לפעול על פי נורמות וכללים ישנים ומיושנים⁷⁷.

⁷⁷ בג"ץ 8070/98 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' משרד הפנים, דינים עליון, ט"ז, 799, דברי השופט גרוניס בפסקאות 2 ו-12 לפסק דין.

עבודה זו, דנה בהכרת מושגי כבוד האדם וחירותו, את ההגנה על הפרטיות, ואת השינויים שחלו לאור ההתפתחות הטכנולוגית שהציבה מציאות חדשה הן במישור המשפטי והן במישור המעשי. שורשיה של הזכות לפרטיות במשפט העברי נעוצים כבר בתקופת המקרא. שם באה לידי ביטוי הזכות בהגנה שהוענקה לתכתובת של אדם, לסודותיו ובשמירה על צנעת הפרט.

ראינו כי אחד ממאפייני ההגנה על הפרטיות היא הדאגה שלא תופרע פרטיותו של אדם, לא רק על ידי מי שנכנס בגופו לתוך רשותו של הזולת, אלא אף על ידי מי שמשקיף עליו לרשותו. יש להבהיר ולומר שיש להגנה הזאת משמעות משפטית רחבת היקף המאפשרת לבית המשפט לתת צו מניעה למניעת הפגיעה או צו עשה להסרתה. נמצאנו למדים שהכללים שנקבעו כדי להגן על הפרטיות אינם קבועים ונוקשים, ואינם יפים לשעתם בלבד, אלא האסור והמותר קבועים על יסוד עקרונות בסיסיים הנוגעים לחובת אהבת הרע, לכבוד האדם ולשמירה על שמו הטוב. דרך זו מאפשרת כיום חדירה בקלות כה רבה לצנעת הפרט המאלצת את החברה לתת ביד הפרט כלים משפטיים להגנה על צנעת חייו. בדרכי פיתוחה של זכות הפרטיות, משתקף השימוש בדרכים שהשתכלל המשפט העברי בכללו, בהלכות הנובעות מפרשנות מחודשת של מקורות עתיקים ובהתקנת תקנות, כשמצאו חכמים שיש צורך לחזק את המוסדות המשפטיים בדרך זו ולשכללם.

בנוסף ראינו כי המחוקק הישראלי הציב את "כבוד האדם" כאבן היסוד של מגילת זכויות האזרח. הוא העמיד ערך זה בראש פירמידת הערכים של שיטת המשפט, והעניק לזכות לפרטיות עוגן חוקתי, כאחת הזכויות הנגזרות מכבוד האדם. ולעניינינו הזכות לפרטיות בחקיקה, ברגולציה ובפסיקה בישראל.

לסיכום, אומר כי אני רואה חשיבות רבה בערך הכבוד, והיא אינה רק בכוחו להבטיח את כבוד האדם בישראל, ואת כבוד ישראל בין אומות העולם, חשיבותו של ערך זה וכנגזרת ממנו ההגנה על הפרטיות. הוא בהיותו גורם מגשר בין ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית לבין ערכיה כמדינה דמוקרטית, ובהיותו גורם מאחד ומגבש את בני החברה הישראלית, על כל גווניהם, לבני חברה אחת, אשר על דגלה חרוט כבוד האדם. כי כבוד האדם וחירותו ושאר זכויות האדם הבסיסיות, ישמשו "דבק" המאחד אותנו כבניה של מדינה מתחדשת, וראוי כי נניף על דגלנו את נס כבוד האדם וחירותו ואת הזכות לפרטיות וכי ערכים אליהם יניבו פרי שמחבר ויוצר שלימות בין אופייה של המדינה כמדינה יהודית וכמדינה דמוקרטית- ישמשו לנו סמלים מיוחדים ומטרות ראויות להגשמה.

ביבליוגרפיה

חקיקה

הצעת חוק הגנת הפרטיות, התש"ס-1980.

חוק האזנת סתר, התשל"ט-1979.

חוק הגנת הפרטיות, התשמ"א-1981.

חוק יסוד כבוד האדם וחירותו, התשנ"ב-1992.

פסיקה

ב"ש (ת"א) 90868/00 דינים מחוזי לב (9), עמ' 364 (2000).

בש"פ 2145/92 מ"י נ' גואטה פ"ד מו' (5) עמ' 704, 711 (1992).

תק-של (2005) (3), ע"מ 1397.

תק-על (2006) 2, עמ' 1736-1740-1739.

פ"ד מב (4) (1988), עמ' 353, 309.

פ"ד מח (2) עמ' 456, 470 (1993).

פסק הדין נדפס בספרו של הרב י' אריאל, תורת המשפט קריית ארבע תשנ"ו, עמ' 167-168.

ע"פ 5026/97 גלעם ואח' נ' מדינת ישראל (1999), דינים עליון נו', עמ' 64.

ע"פ 5121/98 יששכרוב נ' התובע (2005), פ"ד של השופטת בייניש סעיפים 12-14.

ספרות מחקר

ספרים

אלון מ', המשפט העברי, (מהדורה שלישית) ירושלים, תשמ"ח.

אחיטוב נ', עולם ללא סודות- על חברת המידע הפתוח, תל-אביב, 2002.

ברק א', פרשנות תכליתית במשפט, שריגים-ליאון, 2003.

ברק א', שופט בחברה דמוקרטית, חיפה, 2004.

ברק א', כבוד האדם: הזכות החוקתית ובנותיה, שריגים-ליאון, 2014.

גביזון ר' (עורכת), זכויות אזרח בישראל: קובץ מאמרים לכבוד חיים ח. כהן, ירושלים, 1982.

הלם א', דיני הגנת הפרטיות, תל אביב, 2003.

זכויות האדם בישראל: קובץ מאמרים לזכרו של חמו שלח, תל אביב, 1988.

חי ד', ההגנה על הפרטיות בישראל, ברקן, 2006.

סומר ה', הזכות החוקתית לפרטיות, ירושלים, 2004.

ספר שמגר, תל אביב, כרך ג', ראשון לציון, 2003.

קמיר א', שאלה של כבוד: ישראליות וכבוד האדם, ירושלים, 2004.

רקובר נ', גדול כבוד הבריות: כבוד האדם כערך על, ירושלים, 1998.

רקובר נ', ההגנה על צנעת הפרט, ירושלים, 2006.
שוורץ אלטשולר ת' (עורכת), פרטיות בעידן של שינוי, ירושלים, 2012.

ספרי יעץ

"כבוד" האנציקלופדיה העברית כרך כ' עמ' 539-547 (1969)

"כבוד" רב מילים- המילון השלם לעברית החדשה: מילון מקיף ועדכני לעברית בת זמננו, עמ' 810-811.

מאמרים

אהרוני- גולדנברג ש', 'פרטיות באינטרנט בפריזמה הלכתית', הפרקליט נב' (תשע"ג), עמ' 151-234.
אישון ש', 'חוק יסוד כבוד האדם וחירותו, לאור ההלכה', תחומין ט"ז (תשנ"ו), עמ' 313-339.
אלון מ', 'כבוד האדם וחירותו במורשת ישראל', מחניים 12 (תשנ"ה), עמ' 18-29.
אלון מ', 'חוקי היסוד- עיגון ערכיה של מדינה יהודית ודמוקרטית סוגיות במשפט הפלילי', מחקרי משפט יג' (תשנ"ו), עמ' 27-86.
אשר ג', 'אוזניים לכותל, האזנת סתר בעידן החדש', משפט וצבא 16 (3) (תשס"ג), עמ' 586-650.
בירנהק מ' 'שליטה והסכמה: הבסיס העיוני של הזכות לפרטיות', משפט וממשל יא' (תשס"ח), עמ' 9-75.
ברק א' 'כבוד האדם כזכות חוקתית', הפרקליט מא' (ג) (תשנ"ד), עמ' 271-290.
טנא ע', 'הזכות לפרטיות בעקבות חוק יסוד כבוד האדם: מהפך מושגי, חוקתי ורגולטורי', קרית המשפט ח' (תשס"ט), עמ' 39-70.

ליפשיץ א', 'הזכות לפרטיות במשפט העברי ובמשפט המדינה', היזק ראייה וצנעת הפרט (תשס"א), נדלה מ- <http://www.daat.ac.il/mishpat-ivri/skirot/33> (13.11.2015).

סגל ז', 'הזכות לפרטיות למול הזכות לדעת', עיוני משפט ט' (1) (תשמ"ג), עמ' 175-204.

קמיר א', 'על פרשת דרכי כבוד ישראל בין מגמות של הדרת כבוד', תרבות דמוקרטית 9 (תשס"ה), עמ' 169-239.

קפלן י'. ש', 'חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו בבית הדין הרבני- איזון בין ערכים יהודיים מתנגשים וזכויות אדם מתנגשות', קרית המשפט ח' (תשס"ט), עמ' 145-250.

רקובר נ', 'ההגנה על צנעת הפרט במשפט העברי', הפרקליט כ"ו (תש"ל) עמ' 563-573.

ספרות לועזית

Pound R, 'Interests of personality', Harvard Law Review, 28 (4) (1915) pp 343-365.

משפט עברי

ספרות הפסיקה

בבלי, בבא בתרא פרק ג' משנה ז'.

בבלי, בבא בתרא ט', עא'.

הרב י' אריאל, תורת המשפט, עמ' 167-168.

רמ"א, חושן משפט, סימן קנד, סעיף ג'.

רשב"ם, בבא בתרא נט עב', דה'.

שדי חמד, מערכת מ"ם, כלל לח'.

ספרות השו"ת

שו"ת בית יוסף דיני כתובות סימן יד'.

שו"ת הלכות קטנות סי' רעו'.

שו"ת חתם סופר אהע"ז סימן ג'.

שו"ת מהריט"ץ, סימן רנג.